

ወሕጅ ከይመጸ መንገዲ ወሕጅ ንጽረግ።

ታሪክ ከምዝሕብሮ ህዝቢ ኤርትራ አሳንዩን ተኸባቢሩን፤ ባዕሉ ንባዕሉ ነብሱ እናመሓደረ ንዘመናት ዝተጓዕዘ እዩ። በብባይቶኡ ዘጽደቐ ሕግታት እናተመርሐ፤ መራሕቲ ካብ ላባማትን ዓበይቲ ዓድን እናመረጸ፤ ብዘቐምም ደያኑን ፈራዶን ንዝፍጠር ግርጭታት እናኣለየ ሕድሕድ ተጸዋዊሩ ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ እናተሰጋገረ ዝመጸ እዩ። ገለ ካብቲ ብሕጊ እንዳባ ዝፍለጥ መትከላቲ፤ ደብተር ዓዲ ቊንጺ፣ ሕጊ ኣድግና ተገለባ፣ ሕጊ ኣድከመ ምልጋእ፣ ሕጊ ሎጎ ጭዋ...ወዘተረፈ ክንጠቅስ ንክእል።

መነባብሮ ህዝብና ኣብ ሕርሻን መጓሰን ዝምርኮስ ስለዝኸኑ፣ እቲ ኣብ መንጎ ዓ ድታት ወይ ወረዳታት ብምኽንያት ዓላ፣ ሕዛእቲ ወይ ደረት ዝለዓል ግርጭታት፤ ብዓበይቲ ዓድን መራሕቲ ሃይማኖትን እናተፈትሐ እዩ ዝውገን ነይሩ። እቲ ኣብ መንጎ ቀባይል ከምኡውን ሃይማኖታዊ መልክዕ ሒዙ ዝተፈጥረ ምትፍናን፣ ገዛእቲ ሓይልታት መግዛእቲ ንክሰልጦም ኢሎም ዝጸሕተርዎ ስለዝነበረ፣ ሱር ከይሰደደ ቅሂሙ ተሪፉ እዩ።

ሕዝቢ ኤርትራ ብእናተቐኸኸኡ ዝመጹ ገዛእቲ ሓይልታት፤ ቲርኪ፣ ጥልያን፣ እንግሊዝ፣ ስርዓት ሃይለስላሴን ደርግን ዘውረድዎ ጭቆና ብርሰትን ውርደትን መሪር መግዛእታዊ ተሞክሮ ኣሕሊፉ እዩ። ንኸሎም ብዝተፈላለየ ኣገባብ ዝተቐለሰም እኳ ይኹን እምበር፤ ብ1961 ዓ.ም. ብውዱብ ደረጃ ሃገራዊ ናጽነቱ ንክጭብጥ ብረታዊ ተጋድሎ ኣበጊሱ። ሕዝቢ ኤርትራ እንተቀዲሙ እንተድሒሩ ዘይተሳተፈን መስዋእቲ ዘይከፈለን የለን። ብምሉኡ ባህጊን ሃንቀውታን ንናጸን ልኡላዊትን ኤርትራ ጋህዲ ንክገብር ተቃሊሱ፣ ከቢድ መስዋእቲ ከፊሉ ሃገራዊ ናጽነቱ ጨቢጡ።

ህዝቢ ኤርትራ ከምዝኸኑ ይኹን ህዝቢ ዓለም፣ ሰላምን ፍትሕን ዲሞክራሲን ብልጽግናን ዘመናዊ መነባብሮን፣ ዘማልኣሉ ስርዓት ክህልዎ ከምዝደሊ ብድምጹ ኣብ ጉባኤታት ውድባትን ህዝባዊ ማሕበራትን መደብ ዕዮ ኣንጺጹ ብግብሪ ከምዝተዋሰኸ ኣብ ተመክሮ ብረታዊ ቃልስና ዝተመስከረ ሓቂ እዩ። ንኣብነት ንምጥቃስ፤ ብ1971 ከምኡውን 1975 ኣብ ናይ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዝተቐንዐ ጉባኤታት፣ ዝሰፈረ መደብ ዕዮ መሰረት፤ ምምሕዳራት ዓ ድታትን ወረዳታትን ብምርጫ ተሰሪዑ፤ ምስ ውድብ ብምውህሃድ፣ ፖሊትካውን ምጣኔ ሃብታውን ሕብረተሰብኣውን ጸጥታውን ፍትሓውን ትካላት ብምህናጽ ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ዘማዕደወ ንጥፈታት ኣሰላሲሉ። ኣብቲ መደብ ስሩዕን ምጥፋእ መሃይምነትን ዝተዘርግሐ ኣብያተ ትምህርቲ፣ መደበራት ህዝባዊ ኣገልግሎት ጥዕናን ሽትሪናሪን፣ ህዝብና ሃገራውን ደርባውን ረብሓታቲ ንምርግጋጽ፤ በብደርቡን ሕብረተሰብኣዊ ክፍልታቲን ብምስራዕ ዝተኸናወነ ንጥፈታት ማሕበራት ሓረስቶት፣ ደቀንስትዮ፣ ሰራሕተንያታት፣ መንእሰያት..ወዘተረፈ ብግብሪ ተሳቲፉ ኣብ ምምዕባል እንከሎ፣ ውዲታዊ ወራር ሻዕብያን ወያኔን ምስዓንቀፎ፣ እቲ ኣብ ስልጣን ዘሎ ስርዓት ኢሳያስውን መሊሱ ኣበርገኖ።

እዚ ክሳብ መፋርቕ 1981 ዝተኸየደ መስርሕ ምዕብልና፣ ኣብ መንጎ ህዝብን ተጋድልትን ስጡም ዕግበትን ምትሕብባርን፣ ኮታ ተ.ሓ.ኤን ህዝብን ከም ማይን

ጸባን ተወሃሂዱ፤ አብ ሃገርና ተስፋን ምዕብልናን መስሪቱ፤ ለውጥታት አመዝጊቡ ከምዝነበረ በቶም ዝተዋሰኑ ህዝብን ተጋደልትን ዝዝክርን ዝምዘንን እዩ። ብስርዓ ታት መግዛእቲ ዝተገፍዐ ህዝቢ ኤርትራ፤ ነቲ ብተ.ሓ.ኤ. ዝወሃቦ ዝነበረ ፍትሕን ትምህርትን፤ አገልግሎታት ጥዕና ናይ ሰብን ጥሪትን ንመጅመርያ ብሰውርኡ ምርካቡ፤ ምስጋናኡን ዕግቡቲን ደጋጊሙ ገሊጹ እዩ፤ ንተ.ሓ.ኤ. ከምመንግስቲ ንተጋደልቲ ድማ ከምደቁ ብምጽዋዕ ሓብኑ ክገልጹን ትሕዝትኡ ክልግሱን ግቡኡ ብምብርካት ተሳትፎኡ ዘረጋገጸ ምንባሩ ናይቲ መድረኽቲ ተጋደልትን ህዝብን ህያው ምስክር ኢና።

እዚ ከም ኣብነት አብ ተመኰሮ ቃልስና ዝተረጋገጸ ንምዝካርን፤ ነቲ ብሕጂ ክንሃንጾ እንደሊ ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ስርዓት፤ ጥጡሕን ፍቱንን ባይታ ከምዘሎ ንምሕባር ድኣምበር፤ ናብቲ ናይ ሰብዓታት ንመለስ ማለት ኣይከውንን። መልክዕ አቀላልሳና ምስ መድረኽ ክመዓራረ ከምዘለዎ ክዝንጋዕ የብሉን። ዓ ለምናውን እንቶኹን፤ ድሕሪ ምውዳእ ዝሑል ኩናት ብሓድሽ ስርርዕ እያ ትኸይድ ዘላ።

ህልዊ ኩነታትና፡

ብረታዊ ቃልሲ ሰውራ ኤርትራ ብሓደ መከረም 1961 ብሓደ ውድብ ተ.ሓ.ኤ. ተበጊሱ፤ አብ 1970 ካልኣይ ውድብ ህዝባዊ ሓይልታት ኤርትራ (ሀ.ሓ.ኤ.) ተፈጠሩ። ህዝብን ሰራዊትን ነዚ ክልተ ውድባት ከስምር ላዕልን ታሕትን እናበለ ከሎ፤ ብ1976 አብ መንጎ ሀ.ሓ.ኤ. ምፍንጫል ይርከብ። ብዑስማን ሳልሕ ሰበ ዝምራሕ ሀ.ሓ.ኤ.ን፤ ብኢሳያስ ዝምራሕ (ሮሞዳን መሓመድኑር ዝአበመንበሩ) ሀ.ግ.ሓ.ኤ.ን ኮይኖም ክልተ ውድባት ይፍጠሩ። አብ 1979 ናይ በዓስ ፍልስፍና ዝኸተል ብጉጅለ ዓጅብ ዝፍለጥ ካብ ሳበ ይፍንጨል። 1981 ተ.ሓ.ኤ. ብልፍንታዊ መጥቃዕቲ ሀ.ግ.ን ወያኔን ተደፊኦ ንሱዳን ምስአተወት፤ አብ 1982 ናብ ሰለስተ ትፍንጨል። አብ መወዳእታ ሰማንያትት ድማ ናይ እስላማዊ ጅሃድ ምንቅስቃሳት፤ ድሒሩ'ውን ብሄራዊ ምንቅስቃሳት ተጋህዱ። ፖሊቲካ ኤርትራ ውድባት ዝራብሓሉ ዓውዲ ኮነ። አብ ከምዚ ዝበለ ኩነታት ኩሉቲ ብቐዳምነት ሃገራዊ ረብሓታት ዘገድሶ ሓይሊ ናይ ምፍንጫል መስርሕ ከስቐዮን ፍታሓት ከናዲን ባህርያዊ እዩ። ሰለዚ ድማ ብ1999 እተን ንስርዓት ዲክታቶርያ ንምልጋስ ብቻርተር ዝተሰማምዓ ዓሰርተ ውድባትን ሓደ ውልቀሰብን አብ ትሕቲ ምሕዝነት ሃገራውያን ሓይልታት ኤርትራ (ም.ሃ.ሓ.ኤ.) ተጠርኒፊን ክሳብ ጥሪ 2005 ተጓዕዛ። ይኹንምበር ብዘጋጠመን ሕምስምስ እቲ ምሕዝነት ፈረሰ። አብዚ መድርኽዚ ድማ ብዓሰርተ ሽዱሽተ ውድባት ዝቐመ፤ ኤርትራዊ ዲሞክራሲያዊ ኪዳን (ኤ.ድ.ኪ) ንምሕዝነት ተኪኡ ይጉዳዝ ኣሎ። ኪዳን ካብ ኣክላት ህግደፍ ተቐዋሚን ዝቐመ ሰልፍን ምስቅስቃሳትን ሰለዘጠቓልል፤ ከም ኣዎንታዊ ምዕብልና ዝተወሰደ እዩ። ኪዳን አብ ቻርተር ዘይተጠርነፋ ጉጅለታት ምንቅስቃሳትን ከምዘለዎ ብምእማን፤ ካብአን ዝጥለብ ቅጥዕታት ኣማሊኤን ክስተፋ ከምዝክእላ ክፋት ምጂኑ አብ መደብ ዕዮኡ ኣስፊሩዎ ኣሎ። እዚ እዩ ምበኣር እቲ ወድዓ ዊ ታሪኽን አተሃላልዎን (objective reality) ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ።

ካብ 16 ንላዕሊ ዝቐጽረን ፖለቲካዊ ሓይልታት፤ ዝተፈላለዩ መደብ ዕ ዮታትን ኣረኣኢያን ዝሓዛ እዩን። እዚ ፍልልያትዚ አብ እዋኑ ቅኑዕ

ፍታሕ ስለዘይተገብረሉ፤ እናተጋፍሐ ምምጽኡ ንሓድነት ህዝብን ሃገርን ናብ ሓደጋ ዘሰጥሕ ኩይኑ ከምዘሎ ዘካትዕ ኣይኮነን። ኣብዚ ቅዋም ሃገርን ብሕጊ ዝተመርጸ መንግስትን ዘይብሉ ኣመሓዳሪ፥ ዝረብሕ እቲ ኣብ ስልጣን ዘሎ ዲክታቶር ኢሳያስን ውሑዳት መጋበርያኡን እዮም። ንሳቶምውን እንተኸኑ ንሓጺር እዋን ድኣምበር፥ ንምሽቲስ ንዓታቶምዩ ዝገድድ እቲ ዕዳ።

ህዝቢ ኤርትራ ብብዙሕነት ናይ ብሄራት፥ ሃይማኖታት፥ ባህልታትን ቋንቋታትን ዝቐመ ስለገሸኩን፤ ብዙሕነት ናይ ፖለቲካዊ ኣረኣእያ ከንጸባርቕ ግድን እዩ። እዚ ኣቋቋማዚ ኣባና ጥራይ ዘይኮነ፥ ኣብ ብዙሓት ሃገራትውን ብተመሳሳሊ ወይ ዝያዳ ብዙሕነት ሓቕፊን ዝገገዛ ኣለዋ። እተን ብብዝሐ ስልፋዊ ደሞክራሲ (Multy Party Democracy) ኣቕመን ንህዝብን ብደሞክራሲያዊ ኣገባብ ኣሳቲፊን፥ ቅዋም ኣጽዲቐን፥ ባይቶን መሪሕነትን ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብ መሪጸን ዝመሓደራ፥ ብሰላምን ስኒትን ብልጽግናን ክምዕብላ ንርኢ። ዲክታቶርያውያን ስርዓታት ከም ኤርትራ ድማ፥ መደበር ጭቁናን ውግእን ድኽነትን ኩይነን ኣብ መንገዲ ጥፍኣት ይርከባ። ዲክታቶር ኢሳያስ ነዚ ልዲሉ ዝተጠቐሰ ስርዓት ብዙሕነት እንተተቐቢሉ፥ ናይ ገባርን ሓዳግን ስልጣን ስለዘይረከብ ወይውን ስልጣኑ ተሓዲጎ ተሓታቲ ስለገሸውን፥ ክመርጸ ከምዘይክእል እነሆ ብተግባራቱ ንግንዘቦ።

ስርዓት ኢሳያስ ክዕረሞ ሃገር ክዕሪ ዝነበረና ትጽቢት ካብ ዝበንን ነዊሕ ጊዜ ሓሊፉ እዩ። ከምቲ መሰልቲ “ጽሉል ይሕሾምበር ኣይጥዕንዩ” ዝበልዎ፥ እንተዘሕሾውን ኣይምሽፍኣን፤ እቲ ሓቂ ግን ስርዓት ኢሳያስ እናበኣሶ እዩ ዝሸይድ ዘሎ። ታሪኽ ከምዘረጋግጽ፥ ዲክታቶርያዊ ስርዓት ተዓርዶ ናብ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ዝተቐየረ የለን ጥራይ ዘይኮነ፤ መወዳእትኡ ብናይ ሓፋሽ ተቃውሞን መጥቃዕትን ብክፋእ ተበታቲኑ እዩ ዝጠፍእ። ስለዚ እቲ መሰረታዊ ፍታሕ፤ ነዚ ስርዓት እዚ ኣልጊስካ፥ ሱር ነቀል ለውጢ ምምዝጋብ ምዃኑ ብኣግኡ ክንግባቡን ንምርግጋጹ ክንቃለስን ጥራይ እዩ እቲ ሓደን ቅኑዕን ምርጫ። ውሕጅ ከይመጸ መገዲ ውሕጅ ጽረግ ከምዝብሃል፤ ስርዓት ኢሳያስ ዝወድቀሉ ሰዓት ይቐርብ ኣሎ። ድሕሪኡ ብሸመይ ንቕጽል ክንዳሎ ሕጂ ስለገሸኩን እዋን፤ ኤርትራውያን ክንለዓልን ብዓንተብኡ ሃገርናን ህዝብናን ከነድሕንን ንሕተት ኣለና።

ለውጢ ንምምጻእ በዩናይ ኣገባብ ንቃለስ፡

“ሜዳ ኤርትራ ካብ ሓደ ውድብ ንላዕሊ ክጸውር ኣይክእልንዩ” ዝብል ናይ ሰብዓ ታት መርገጽ፤ ኣብ መወዳእታ ሰማንያታት ተሳዒሩ፥ መብዝሕትኣን ውድባትን ስልፍታትን ብስርዓት ብዝሐ ስልፋዊ ደሞክራሲ ዝቐውም መንግስቲ ከምዝድግፋ ኣብ መደብ ዕዮኣን ኣስፊረንኦ ኣለዋ። ኣብ 1999 ዝተመሰረተ ምሕዝነት ሃገራውያን ሓይልታት ኤርትራ (ምሕዝነት) ኣብ ቻርተሩ ብዝሐ ስልፋዊ ደሞክራሲ ከምዝኸተል ኣስፊሩዎ ነይሩ። ንምሕዝነት ተኪኡ ዝመጸ ኤርትራዊ ደሞክራሲያዊ ኪዳን፤ ኣብ ናይ 2005 ዓ.ም. ቻርተሩ ደጊሙ ኣስፊሩዎ ይርከብ። በዚ መሰረትዚ ኪዳን ብወከልቲ 16 ውድባትን ስልፍታትን ምስቅስቓሳትን ዝቐመ ባይቶ፤ ብደሞክራሲያዊ ኣገባብ ኣቦ መንበርን

ሰክረታርያን መሪዬ ተበጊሱ፤ ድሕሪ 6 ወርሒውን ካልአይ ባይቶኡ አካይዳ እነሆ ይጉግዝ።

ኪዳን ንብዙሕነት ህዝቢ ኤርትራ ማለት ንዝተፈላለዩ ብሄራት፥ ቋንቋታት፥ ሃይማኖታትን ባህልታትን ዘንጸባረቐ ውክልና፤ ከምኡውን ንዝተፈላለዩ ፖሊቲካዊ ድሕረ ባይታ ዘለዎን፤ ማለት ካብ ውድባት ተ.ሓ.ኤ.ን ህ.ግ.ን ዝሓቑፈ ብምዃኑ፥ ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ መልክዕን ትሕዝቶን አለዎ። እዚ ሕብረ-ፖሊቲካዊ ብዙሕነት ዘለዎ ምትእኽኻብ፤ አብ ሓደ ጠርናፊ ሃገራዊ ክሊ (ጽላል) ተማእኪሉ፤ ብናይ እንካን ሃባን ክትዕን ምይይጥን፤ ብምክብባርን ምጽውዋርን፤ ሓድነት ሃገርን ህዝብን ዝሰረቱ ቻርተር ሓንጺዶ ምውጽኡ፤ ንዕኡ ዘሳርሕ ቅርጽን መርሕነትን ብደሞክራሲ መሪዶ ምብጋቡ አገዳሲ አወንታዊ ምዕራፍ አብ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ እዩ። ንብዝሓ ሰልፋዊ ደሞክራሲ ድማ ባይታ አንጺፉ አሎ።

ኪዳን ምስቆመ ካብ አባላቱን ደገፍቱን ናእዳን ተቐባልነትን ዘሰነዮ ገለጸታትን ምትብባዕን ረኪቡ እዩ። ብከባቢ መንግስታትውን ተተባቢዑ። ብአንጻሩውን ነቶም ዘቐመዎ ውድባትን ተዋሳኒቲ መራሕቲን ብምጽላም፥ ክቃወሙዎን ክኹንንዎን ዝተጓዩዩ ውልቀሰባትን ጉጅለታትን ተራእዮም። በቲ ኮነ በቲ፥ ኪዳን ዝግብአ ሰፊሕ አቓልቦ ከምዝረኸበ ንዕዘብ።

ንኪዳን አብ ምብጋቡ ምፍራዱን ደምዳሚ አሉታዊ መርገጽ ምውሳድን፤ ጌጋ እዩ ጥራይ ዘይኮነ፤ አገባብ ዝሰሓተውን እዩ። ምክንያቱ አብ ተግባር ተፈቲኑ ውጽኢቱ ዘዩርአዩ መስርሕ፤ ብግምት ባዕላዊ መደምደምታ ምሃቡ ካብ ስነፍልጠት ዝርሓቐ እዩ። ኪዳን አብ ጉዕዞኡ ብዘረጋግጸ ዓወት ወይ ፍሽለት ክተባባዕ ወይ ክንቀፍ ይግብኡ። ንብብዙሕ ቃልስታት ዝተበጸሐ ኪዳን ተቐዊምካ፤ ብቑዕ መተካእታ ክትቅርብ እንተዘይክኢልካ አፍራሲ ጥራይ እዩ ዝኸውን።

ኪዳን ብብዓል እገሌ ስለዝምራሕ ክዕወትዩ ወይ ክፈሸልዩ ክንብል አይንደልን። ኪዳን በቲ አብ ባይቶ ዝሓንጸጸ ቻርተር ተቐይዶ ብደሞክራሲያዊ አገባብ ዝመረጸም መራሕቲ ክመሓደርን ክምራሕን ንጽብዮ። መራሕቲ ንዝተወሰነሎም ናይ ስልጣን ሓላፍነትን እዋንን ምስፈጸሙ፥ ብጸብጸብ ንዝመረጸም ባይቶ አረኪቦም ይወርዱ። ንዝጉደልዎ ወይ ዘበላሸውዎ ጉዳያት ድማ ተሓተትቲ ይኸኑ። ኪዳን ቻርተሩን መሪሕነቱን አብ ስሩዕ እዋኑ እናተሓደሰ ዝጉግዝ ዘዩቋርጽ መስርሕ (uninterrupted system) ኩይኑ ዝቐጽል እዩ።

ናይ ኪዳን ተቐዊምቲ ወይ ነቐፍቲ (critique) ከምኡውን ካብ አባላት ኪዳን ደጋጊሞም ዘልዕልዎ፤ ጉዳይ ሃይማኖትን መሰል ርእሰ ውሳኔ ብሄራትን አብ ቻርተር ምስፋሩ ጌጋ እዩ። ሃይማኖትን መንግስትን ዘይደባልቑ ዕልመናዊ ስርዓት ይጠልቡ። እዚ ብቀጽሪ ሰልስተን አርባዕተን ዝፍለጥ ዓንቀጻት ሃይማኖትን ብሄራትን አብ 5ይ ኣኼባ ምሕዝነት፤ ተ.ሓ.ኤ.ሲ.ባይቶ ክለዓል ዝጠለበን ብሰንኩ ምፍንጫል ዘኸተለን ምንባሩ ዝከከርዩ። ስለዚ እዚ ክልተ ዓንቀጻትዚ ንተ.ሓ.ኤ.ሲ.ባይቶ ዝፈናጨለን ንምሕዝነት ከምከነን ስለዝኸኑን ብዓቢኡውን ጌጋ ስለዝኸኑን ካብ ቻርተር ናይ ኪዳን ክለዓል ከምዘለዎ ጠለብናን ቃልስናን ቀጻሊ ምስዝኸውን ክዕረ ምዃኑ ጥርጥር የብለይን።

ዘይተወደበን ዘይተማእከለን ፖልቲካዊ ይኹን ወታሃደራዊ ግጥምያ መእሰሪ ከምዘይብሉ ማእዶ ፋሕ ዝበለ ስለዝኸኸነ ከድምዕ ኣይክእልን ጥራይ ዘይከኸነ፡ ድሕነቱውን ክዕቅብ ኣይክእልን እዩ። ስለዚ ከምቲ ተወዲብናን ተሰሊፍናን ናጽነትና ዝጨበጥና፤ ሕጂውን ተወዲብናን ናብ ዓወት ዘብጽሓና ጎደና ስኢልናን ምስእንቃለስ፡ ህዝብናን ሃገርናን ከነድሕንንን ደሞክራሲያዊ ስርዓት ክንተክልን እንበቅዕ።

ኣብ ዘካየድናዮ ብረታዊ ቃልሲ ንናጽነት፤ ናይ ተጠርኒፍካ ምቅላስን ምዕዋትን ባህሊ ኣጥሪና ኢና፡ ሕጂ ኩነ ንመጻኢ ንዕኡ ዓቂብና፤ ብዝሰፍሐ ተሳትፎና ፍትሓዊ ደሞክራሲያዊ ስርዓት ንምርግጋጽ ንቃለስ።

ሕድሕድ ምክብባርን ምጽውዋርን ይንገስ
ጽበትን ህልኻን ቅርሕንትን ይደምሰስ።

ፍሰሃዩ ሓጎስ
11/24/2005